

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ АМКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Трофименко Дар'я Сергіївна,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри правового регулювання
економіки Харківського національного
економічного університету імені
Семена Кузнеця, головний спеціаліст
Східного МТВ АМКУ,
trofimenko1803@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-0347-5872>

На початку повномасштабного вторгнення російської армії на територію України, Антимонопольний комітет України (далі – Комітет) опинився в складних умовах, що мало своїм логічним наслідком призупинення виконання деяких функцій Комітету. На підставі розпорядження АМКУ від 03.03.2022 №1-рп «Про деякі питання організації діяльності Антимонопольного комітету України в умовах воєнного стану» до припинення чи скасування воєнного стану було зупинено розгляд:

- заяв та справ про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію;
- заяв про порушення законодавства про захист економічної конкуренції;
- заяв про захист прав/недобросовісну конкуренцію;
- заяв про надання попередніх висновків стосовно узгоджених дій, концентрації;
- заяв про перевірку/перегляд рішень АМКУ;
- повідомлень, заяв та справ про державну допомогу, листів про надання роз'яснень з питань застосування законодавства у сфері державної допомоги;
- скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель.

Але вже за декілька місяців Комітет адаптував свою роботу до воєнних умов та зміг поновити виконання більшості функцій, які з початку березня 2022 року були поставлені на тимчасову павзу.

Разом із тим, такі напрямки діяльності Комітету як контроль за концентраціями та узгодженими діями, допустимістю державної допомоги, оскарження порушень у сфері публічних закупівель, зазнавали змін.

1. Отримання дозволів АМКУ на концентрацію та узгодженні дії

30.03.2022 Комітетом були надані рекомендаційні роз'яснення № 1-рп «Про деякі питання, пов'язані з поданням та розглядом заяв про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання в період воєнного стану, однакового застосування положень статей 26 та 27, абзацу третього частини другої

статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» до порушень законодавства про захист економічної конкуренції, передбачених пунктами 5, 12 статті 50 цього Закону, вчинених під час воєнного стану» (. які містили вагомні практичні положення щодо можливостей та дій суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану щодо отримання дозволу на концентрацію чи узгоджені дії.

Враховуючи той факт, що у період з 30.03.2022 до 09.06.2022 було зупинено розгляд всіх заяв та справ про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання, а також заяв про надання попередніх висновків стосовно узгоджених дій, концентрації суб'єктів господарювання, рішення щодо яких не було прийнято на 25.02.2022, на період дії воєнного стану дозволялося подавати скорочений перелік документів та відомостей у заявах про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію. Заява та необхідні додатки повинні були подаватися не пізніше 15 календарних днів до моменту вчинення концентрації або узгоджених дій в письмовій формі за адресою листування Комітету або на електронну пошту Комітету з використанням електронних цифрових підписів заявників.

Однак, вже з 09.06.2022 Розпорядженням № 7-рп розгляд всіх заяв про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання, попередніх висновків із цих питань, а також справ про концентрацію та узгоджені дії, поданих до Комітету, рішення щодо яких не було прийнято на 25.02.2022 та які було зупинено на підставі розпорядження Комітету від 03.03.2022 № 1-рп поновлено.

Подальший розгляд заяв та справ, які були зупинені на підставі Розпорядження 1-рп, відбувся відповідно до Закону України «Про захист економічної конкуренції», Положення про концентрацію, Положення про узгоджені дії та законодавства.

Розпорядженням № 7-рп Комітет скасував можливість подавати скорочений перелік документів, що додаються до заяв про надання дозволу на концентрації та узгоджені дії, спрощений порядок їх подання.

З 20.06.2022 розгляд заяв та справ про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання здійснювався відповідно до вимог розділу VI Закону України «Про захист економічної конкуренції», Положення про концентрацію та Положення про узгоджені дії.

Аналіз Звіту АМКУ за 2022 рік свідчить, що навіть в умовах воєнного стану для бізнесу питання отримання дозволів на концентрацію та узгоджені дії не втратило свого значення. Так, за минулий рік Комітетом було розглянуто 530 заяв у процесі контролю за концентрацією суб'єктів господарювання (натомість, у 2021 році – 879 заяв). При цьому, із них надано: 19 попередніх висновків у процесі контролю за концентрацією суб'єктів господарювання та 379 дозвіл на концентрацію суб'єктів господарювання. Крім того, до органів Комітету надійшло 46 заяв про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання, із них надано 32 дозволи на узгоджені дії.

2. Державна допомога в умовах воєнного стану

13.04.2022 року набули чинності зміни до ЗУ «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», які спростили процедуру отримання державної допомоги суб'єктами господарювання, а саме у частині виконання вимог, пов'язаних із діяльністю АМКУ.

Відповідно до чинного законодавства, державна допомога визнається підтримка у будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, створюючи переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності.

До введення воєнного стану в Україні надавачі державної допомоги (зокрема, органи державної влади, органи місцевого самоврядування) були зобов'язані подавати до АМК повідомлення про державну допомогу (зокрема, якщо сукупний розмір державної допомоги одному суб'єкту господарювання незалежно від її форми та джерел перевищував за будь-який трирічний період суму, еквівалентну 200 тисячам євро) та не могли надавати таку допомогу до отримання відповідного рішення АМКУ.

Розуміючи складне становище суб'єктів господарювання у умовах воєнного стану, які опинилися на межі виживання, було визнано, що будь-яка державна допомога, що надається під час дії воєнного стану, є допустимою.

Оскільки під час воєнного стану та безпосередньо після його закінчення економіка України потребуватиме значної допомоги з боку держави (зокрема, компенсацій, пільг, субсидій, дотацій тощо), а діяльність АМКУ наразі ускладнена, вимоги, передбачені Законом для отримувачів та надавачів державної допомоги, було призупинено.

Так, надавачі державної допомоги наразі звільняються від обов'язку:

- повідомляти про нову державну допомогу та про пропозиції щодо внесення змін до умов чинної державної допомоги, якщо така державна допомога надається під час дії воєнного стану та протягом одного року після його припинення або скасування;

- подавати інформацію про чинну державну допомогу, надану під час дії воєнного стану та протягом одного року після його припинення або скасування.

У разі затвердження надавачем державної допомоги під час дії воєнного стану нормативно-правового акта, на підставі якого надається або може надаватися державна допомога, така державна допомога є допустимою для конкуренції. Допомога, що надається протягом року після припинення або скасування воєнного стану, має відповідати цілям, що визначені ЗУ «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (зокрема, мати соціальний характер, сприяти соціально-економічному розвитку тощо).

Важливо, що інформація про чинну державну допомогу, надану в період дії воєнного стану та протягом року після припинення або скасування воєнного стану, подається до 1 квітня наступного року після року, в якому припиняється або скасовується воєнний стан.

Протягом січня – лютого 2022 року органами Комітету прийнято 17 рішень, з них 16 по суті у сфері державної допомоги.

3. Оскарження порушень у сфері публічних закупівель в умовах воєнного стану

З прийняттям від 12.10.2022 постанови КМУ «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених ЗУ «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або

скасування» кількість конкурентних торгів було спрощено до застосування однієї процедури відкритих торгів. Наразі, цей феномен щодо проведення процедур конкурентних закупівель отримав назву «українські торги». Інші процедури, які були визначені в ЗУ «про публічні закупівлі» (зокрема, торги з обмеженою участю, конкурентний діалог, так звані «євроторги») з 21.10.2022 не застосовуються на період дії воєнного стану в Україні та 90 днів після його завершення. На сьогоднішній день відкриті торги проводяться без застосування електронного аукціону. Розгляд тендерних пропозицій здійснюється після етапу підготовки тендерних пропозицій, їх розкриття та проведення аукціону.

Оновлена процедура відкритих торгів суттєво розширює для замовників та учасників можливість оперативної закупівлі в умовах воєнного стану, але при цьому виконує найголовнішу функцію – забезпечує прозорість та право учасників на дотримання принципів конкуренції та захист свого права на недискримінаційний підхід з боку замовників під час їх участі у торгах.

Відповідно до ЗУ «Про публічні закупівлі» АМКУ є органом оскарження у сфері публічних закупівель. Як орган оскарження АМКУ утворює Постійно діючу адміністративну колегію з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель з метою неупередженого та ефективного захисту прав та законних інтересів осіб, пов'язаних з участю у процедурах закупівлі.

За 2021 рік до АМКУ надійшло 14828 скарг щодо оскарження публічних закупівель, натомість, у 2022 році спостерігається значне зниження цього показника. Так, за 2022 рік надійшло лише 3865 скарг. Однак, незважаючи на воєнні виклики, АМКУ зміг більшу частину з них задовільнити, відмовивши в задоволенні лише 848 скарг.

Крім того, у 2022 році було відкрито 226 нових справ щодо змов під час публічних закупівель, тендерів та аукціонів і розпочато більше 200 досліджень, які надалі також можуть призвести до відкриття проваджень.

Висновок: воєнний стан і вимоги воєнної економіки роблять нові виклики для держави в цілому та окремих її інституцій. АМКУ не став винятком та зумів швидко пристосуватися до змін та нових обставин, продовжуючи забезпечувати безперервну роботу за всіма своїми напрямками, сприяючи формуванню ефективного конкурентного середовища на ринках України.

Практика діяльності конкурентного відомства в умовах воєнного стану доводить, що механізми практичного застосування поставлених завдань та цілей органу є гнучкими та достатньо адаптивними до умов сьогодення.

Сьогодні держава знаходиться в активній стадії законодавчого реформування, головним завданням якого є підтримати бізнеспроцеси в Україні та надати можливість економіці не лише вистояти, але й відновитися у найкоротші терміни. Разом із тим, захист конкуренції є конституційно закріпленим принципом забезпечення свободи підприємництва в Україні, реалізація якого не можлива без існування ефективної державної інституції, головним завданням якої забезпечення конкурентного середовища, навіть в умовах воєнного часу.